

לפני עיוור

דרכי נועם - שיעור שני

ר' עידית מבורך שאג | mevorachshaag@hadar.org

1. ויקרא י"ט

"דַּבֵּר אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדָשִׁים תִּהְיוּ: כִּי קְדוֹשׁ, אֲנִי ד' אֱלֹהֵיכֶם... לֹא תִקְלַל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עוֹר, לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל; וְיִרְאֵת מֵאֲלֹהֶיךָ, אֲנִי ד'"

2. ספרא קדושים פרשה ב סוף פרק ג

ולפני עור לא תתן מכשול לפני סומא בדבר בא ואמר לך בת איש פלוני מה היא לכהונה אל תאמר לו כשירה והיא אינה אלא פסולה, היה נוטל ממך עצה, אל תתן לו עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר לו צא בהשכמה שיקפחוהו ליסטים, צא בצהרים בשביל שישתרב, אל תאמר לו מכור את שדך, וקח לך חמור, ואת עוקף עליו ונוטלה ממנו, שמא תאמר עצה טובה אני נותן לו והרי הדבר מסור ללב, שנאמר ויראת מאלהיך אני ה'.

3. רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק יב

כל שאסור למכור לגוי אסור למכור לישראל שהוא ליסטים, מפני שנמצא מחזק ידי עובר עבירה ומכשילו, וכן כל המכשיל עור בדבר והשיאו עצה שאינה הוגנת או שחזקת ידי עוברי עבירה שהוא עור ואינו רואה דרך האמת מפני תאות לבו הרי זה עובר בלא תעשה שני' ולפני עור לא תתן מכשול. הבא ליטול ממך עצה תן לו עצה ההוגנת לו.

4. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ו עמוד א- ב

אמר רב אשי, ת"ש: לפני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים; ואי ס"ד הן ואידיהן, ליתני: אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים! וכי תימא, האי דקתני לפני אידיהן - למעוטי לאחר אידיהן, ליתני: אידם של עובדי כוכבים ג' ימים לפניהם! אלא ש"מ: הן בלא אידיהן, ש"מ. איבעיא להו: משום הרווחה, או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול? למאי נפקא מינה? דאית ליה בהמה לדידיה, אי אמרת משום הרווחה - הא קא מרווח ליה, אי אמרת משום עור לא תתן מכשול - הא אית ליה לדידיה. וכי אית ליה לא עבר משום עור לא תתן מכשול? והתניא, אמר רבי נתן: מנין שלא יושיט אדם כוס של יין לנזיר, ואבר מן החי לבני נח? ת"ל: ולפני עור לא תתן מכשול; והא הכא דכי לא יהיבין ליה שקלי איהו, וקעבר משום לפני עור לא תתן מכשול! הב"ע - דקאי בתרי עברי נהרא. דיקא נמי, דקתני לא יושיט ולא קתני לא יתן, ש"מ.

לארח מי שאינו מברך

1. שולחן ערוך אורח חיים הלכות בציעת הפת, סעודה, וברכת המזון סימן קסט סעיף ב

(י' ב') לא יתן לאכול אלא * למי שיודע בו ד' [שיברך, ו ג] ויש מקילין אם נותן לעני (יא) <ג> [בתורת צדקה (הר"י ס"פ אלו דברים)].

2. רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף מב עמוד א

לא יתן אדם פרוסה לשמש אלא א"כ יודע בו שנטל ידיו. יש למדין מכאן שאין ראוי לתת לאכול אלא למי שיודע בו שיברך ונראה שכיון שמתכוין לעשות מצוה שנותן בתורת צדקה מותר:

3. בית יוסף אורח חיים סימן ק

וכתב ה"ר יונה בסוף פרק אלו דברים (שם. ד"ה לא) יש למדין מכאן שאין ראוי לתת לאכול אלא למי שיודע בו שיברך ונראה שכיון שמתכוין לעשות מצוה שנותן בתורת צדקה מותר ע"כ ואין דבריו נראים דהא ליתן לשמש נמי מצוה הוא ואפילו הכי לא יתן לו אלא אם כן יודע שנטל ידיו:

4. ב"ח אורח חיים סימן קסט

כתב ה"ר יונה בסוף פרק אלו דברים יש למדין מכאן שאין ראוי לתת לאכול אלא למי שיודע בו שיברך ונראה שכיון שמתכוין לעשות מצוה שנותן בתורת צדקה מותר עד כאן ורצונו לומר דביודע שלא נטל ידיו אם נותן לתוך פיו או לידו כדי לאכול עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול (ויקרא יט יד) אבל במי שאינו יודע בו אם יברך אם לאו בשעה שנותן לו אינו עובר כלום אלא אדרבה מקיים מצות צדקה ואם אין העני מברך הנותן צדקה אינו עובר בזה על לפני עור בשעת נתינה וקיים מצות צדקה ואפילו יודע בו שהוא עם הארץ גמור ולא יברך כלל לא מפני כך יבטל מצות צדקה ומה שהשיג על זה הב"י נראה לי דאינה השגה:

5. הרב יוסף משאש, אוצר המכתבים, אלף תתט"ו, כסלו תשל"א

ג' נשאל כבודו מחברו שהוא אדם דתי, ויש לו חברים חלוציים מנומסים והם מתארחים אצלו ומאכילם על שלחנו בשר ויין ומושיט להם הכל, האם אין בזה אסור שנותן מלחמו, למי שאינו מברך ?

תשובה. מרן ז"ל בסי' קסט"ט באו"ח ס"ב, לא כתב דבר זה בלשון אסור, אלא בלשון אזהרה, דהיינו רק חומרא, וז"ל, לא יתן לאכול אלא למי שיודע בו שיברך, ואזהרה זו לא נזכרה לא בש"ס ולא בפוסקים הראשונים, רק רבינו יונה הביאה ודחה אותה, דמאחר ש"עושה מצות צדקה, אינו עובר על ולפני עור, ויברך או לא יברך, יתן לו, והיא דעת מור"ם ז"ל שכתב ויש מקילין, וכן הסכמת הב"ח ובעל הפרישה, ודחו השגת רבי' שם, יעו"ש.

הכא נמי דכוותה, שכל הזמנת אורחים, יש בה איזה סבה שיש בה מצוה, או משום הכנסת אורחים, או אחבת רעים או גמול טובה, או שילום משפחה, או למען לא יזיקו, או להשיג ממנו טובה, או באו לביתו בלי הזמנה שקשה מאד לשלחם ריקם, וגם עון גדול לזלזל בכבודם, וכמ"ש רז"ל אל תהי בו לכל אדם, וכן כל כיוצא בזה. וא"כ מאחר שבכל אופן יש צד מצוה קטנה או גדולה, וקשה מאד לביישו, וקשה מאד להוכיח, ולא כל אדם יודע להוכיח, ובכך יפה השתיקה, וגדול השלום, יקבל כל אדם בסבר פנים יפות, ויתן לפניהם

ויאכלו וישתו לבריאות והמקום ב"ה, יקבע לו ישכר, ויערה על כל ישראל רוח ממרום לעבדו ולברך בשמו, תמיד, אמן. ויש הרבה הרבה מה להאריך, ואין צריך. והמקום ב"ה ימי כל ישראל יאריך, בכל טוב סלה. אמן ואמן.

בכבוד רב מאד

אחיכם הצעיר ע"ה יוסף משאש ס"ט

מגע בין

1. שולחן ערוך יורה דעה הלכות יין נסך סימן קכד

...ומומר, אף על פי שהוא מהול, עושה יין נסך במגעו; ונאמן לומר ששב בתשובה.

2. שו"ת בנין ציון החדשות סימן כג

והנה עד כה דברנו מעיקר הדין איך לדון מחלל שבת בפרהסיא אבל לפושעי ישראל שבזמנינו לא ידענא מה אדון בהם אחר שבעו"ה פשתה הבהרת לרוב עד שברובם חלול שבת נעשה כהיתר אם לא יש להם דין אומר מותר שרק קרוב למזיד הוא ויש בהם שמתפללים תפילת שבת ומקדשים קידוש היום ואח"כ מחללים שבת במלאכות דאורייתא ודרבנן והרי מחלל שבת נחשב כמומר בלבד מפני שהכופר בשבת כופר בבריאה ובבורא וזה מודה ע"י תפילה וקידוש ומה גם בבניהם אשר קמו תחתיהן אשר לא ידעו ולא שמעו דיני שבת שדומין ממש לצדוקין דלא נחשבו כמומרים אעפ"י שמחללין שבת מפני שמעשה אבותיהן בידיהם והם כתינוק שנשבה לבין עובדי ככבים כמבואר (סי' שפ"ה) וכ"כ גם המבי"ט (סי' ל"ז) ואפשר נמי דצדוקין שלא הורגלו בתוך ישראל ולא ידעו לעיקרי הדת ואינם מעיזין פניהם נגד חכמי הדור לא חשבי מזידין וכו' יע"ש. והרבה מפושעי הדור דומין להם ועדיפי מהם שמה שמחמיר הר"ש בקראים להחשיב יינם יי"נ אינו מפני חילול מועדות שדומה לשבת בלבד אלא מפני שכפרו גם בעיקרי הדת שמלין ולא פורעין ואין להם דיני גיטין וקדושין שעי"ז בניהם ממזרים. ובזה רוב הפושעים שבזמנינו לא פרצו. ולכן לענ"ד המחמיר להחשיב נגיעת יין של הפושעים הללו לסתם יינם תבוא עליו ברכה. אכן גם למקילים יש להם על מה שיסמכו אם לא שמבורר לנו שיודע דיני שבת ומעיז פניו לחללו בפני עשרה מישראל יחד שזה ודאי כמומר גמור ונגיעת יינו אסור.

3. שו"ת שואל ונשאל חלק ד - יורה דעה סימן עא

שאלה בזמננו בעוונות הרבים נמצא באיזה מקומות מאחינו אשר גדלו על ברכי האומות ולמדו את לשונם ומעשיהם הרימו יד בשבת קודש ומחללים את השבת קדש באופנים שונים מהם שנראה להם שאין זו מלאכה וחילול שבת רק חומרות וזהירות, ומהם שיודעים שזו מלאכה ואומרים כי אי אפשר להם לחיות בלתי מלאכת שבת דאינם נשכרים לבעלי המלאכה, ומהם נתפשים לצבוא צבא ולעבודת המלך ומוכרחים הם בכמה פעמים לחלל שבתות, ומהם נזהרים בעת שהיכולת בידיהם לבלתי חלל ומהם שאין נזהרים כי ההרגל נעשה להם הדבר כהיתר כי לא ידעו חומר שבת ומהם שיודעים ומחללים, באופן כי הצד השווה שבהם שיש מהם מחללי שבת לתיאבון להתדמות או ליהנות וכדומה, ויש שנראה לו שאין איסור ויש שכופר ובוטט, ויש לדעת אם יינם של אלו יין נסך או לא אחרי שגם בעשרה מישראל המה מחללים את השבת.

... אלא דיש לחלק דאינהו סברי דמותר וכיון דגדלו ורבו על ברכי אבותיהם מנהג אבותיהם בידיהם ונראה להם דשפיר עבדי וא"כ הוי כאומר מותר דאנוס הוא. וכפי זה יש ללמוד לאותם שחושבים שזה רק חומר ואינו מלאכה דהוי כאומר מותר וכנ"ל, וכן לאותם האנוסים מצד המלכות או שעל ידי הרגלם טועים וחושבים להיתר גמור, דיש מקום להתיר יינם ומגעם, אך מהם דכמעט כפרו בשבת והויא לדידהו כחול אם מחסרון יראת ה' אם מחמת שחושבים שאי אפשר לחיות בלאו הכי צריך עיון לדינא.

וראיתי למרן הב"י ז"ל סי' קי"ט דיבור המתחיל כתב הרשב"א וגו' שכתב עוד מפי הר' יונה ששמע מחכמי צרפת וגו' אבל משומד לחלל שבתות בפרהסיא או שאינו מאמין בדברי רבותינו ז"ל הוא מין ויינו יין נסך וגו' שהיה מוחזק בו ג' פעמים אבל בפעם אחת או שתים אינו עושה יין נסך ובפני עשרה צריך שיחלל ע"ש, וכן ראיתי להרב חתם סופר ז"ל סי' ק"כ שלא התיר בנדונו רק מטעמים אחרים אבל מכל מקום פשיטא ליה למר דמחלל שבתות בפרהסיא מיהא יינו יין נסך.

והטעם לעניות דעתי הוא תמוה דמפני מה יהיה יינו יין נסך דכל עיקר טעם הנסך לפום ריהטא לא שייך בישראל. וראיתי להרב חתם סופר ז"ל שכתב דהטעם משום קנסא. ולעת עתה אתפלא מאד על שלא מצאתי מקור לזה מהש"ס בענין יין נסך וגם בהרמב"ם ובש"ע כעת לא מצאתי ועוד אראה בעזרת השם

4. שו"ת מנחת שלמה חלק א סימן לה

בהא דצריך כל אדם לשום דרכיו ולכוין מעשיו לשם שמים, חושבני, במי שבא אליו אורח חשוב, אשר איננו שומר תורה ומצוה, אבל עדיין יש לו אהבה לבני תורה, וגם תומך במוסדות תורה וכדומה, ואם הבעה"ב לא יתנהג אתו בנימוס המקובל לכבד אותו במידי דמיכל ומשתי, בגלל זה שמצד הדין אסור ליתן לאכול אלא למי שיודע שנוטל ידיו ומברך (כמבואר בשו"ע או"ח סי' קס"ט סעי' ב'), וכמו כן אם אפילו בצורה מכובדת יבקש ממנו ליטול ידים ולברך, יראה הדבר כפגיעה ועלבון בכבודו, וזה גם ירגיז אותו מאד, ויתכן שבגלל הדבר הזה יתרחק חו"ש ביותר מהתורה, וגם יבוא לידי כעס ושנאה על כל ההולכים בדרך התורה, דבכה"ג חושבני, שנכון באמת לכבד אותו באכילה ושתי', ולא לחשוש כלל לאיסור של לפני עור לא תתן מכשול, משום דאף שאין אומרים לאדם לעשות איסורא זוטא כדי להציל אחרים מאיסורא רבה, ואסור ודאי להפריש תרו"מ בשבת כדי להציל בכך אחרים מאיסור חמור של טבל, מ"מ בנידון זה, הואיל וכל האיסור של הנותן לו לאכול הוא רק עבירה של נתינת מכשול, וכיון שאם לא יתן לו לאכול הרי יכשל האורח באיסור יותר גדול, נמצא דליכא כלל שום עבירה, כיון דליכא הכא שום נתינת מכשול, אלא אדרבה יש כאן הצלה ממכשול גדול מאד ע"י זה שהחליף אותו בקום ועשה במכשול יותר קטן.

